

Joan F. Mira

Els treballs perduts

L'LECTURA

bromera

SIS

El sol, hem de suposar, ja es devia poder veure tot sencer damunt la mar des de la platja de la Malva-rosa, quan a la plaça del Correu Vell Jesús començava a pujar l'escala de la torre, no cal mirar quina hora és, pensà, per saber que és la justa, a banda que el rellotge me'l vaig deixar a casa a propòsit per no tornar a dur rellotge, les hores que hagen de ser ja les marcaré jo, i bon profit que li faça el Rolex d'or a ella, ja se'l pot vendre dur-lo al Mont de Pietat o traure'l a pública subhasta, vaig fer bé de deixar-li'l de tornar-li'l com qui diu, que en realitat era seu segons com es mire, encara que un regal és un regal, número u de l'oposició i em regalà un Rolex d'or, ara pot valdre una fortuna. És fantàstic, com dominaven la rajola aquells obrers, mires la segona tirada de l'escala i no t'ho creus, està com suspesa en l'aire, com si no tinguera necessitat ni de tocar el mur, i la corretja de l'arc tan prima que seguia pujant i arribava al replanell penjat en l'angle de dos murs, a mitjana altura del saló que forma la torre. És tan prima que no sé ni com aguanta el meu pes, i si faig un bot no, un bot no, però vejам com sona. Va pegar dos colps, toc, amb el tac de billar, sona dur, cosa sòlida, i ressona, sabien treballar bé. Però ací dalt no han netejat les teranyines des de fa. Seguia pujant, a cada escaló fent dos tocs amb el tac.

«Don Jesuset, ¿on va tan de matí?»

Aquesta, d'on deu haver eixit ara què vol, jo pensava que tenien costum d'alçar-se a migdia. Amb el cap endarrere i el coll molt estirat el mirava des del centre de la sala. Mig coberta, o a penes un terç coberta amb una bata curta de seda negra, fins a mitja cuixa només o un terç de cuixa, amb dracs alats xinesos d'or brodats. Això és que ja m'ha regirat l'armari de l'avi, allà on guardava ell la roba per a les seues convidades de llit.

«Escolte, Maria, ¿qui li mana...?» És com si parlara des d'una trona molt alta.

«Marilín.»

«Bé. Marilín, Maria, qui li mana...» Un drac de llengua bífida està a punt de clavar els ullals a través de la seda, a punt de mossegar l'esplendor blanca, quines mamelles té, vistes des d'ací dalt, com pot ser que les ha conservades que ara sense res que les sostinga se sostenen, qui sap si és resultat de l'ofici, si calcules trenta anys vejam per un mínim de tres homes diaris en farien més de mil per any que sumen tirant per baix uns trenta-cinc mil que és com tota la població masculina útil d'una ciutat de la grandària de Castelló més o menys o com tres divisions deu regiments sis legions romanes que li hagueren palpat les mamelles que seria com un triple massatge diari, potser per això.

«¿Qui em mana què?»

Amb tot el cabell ros tenyit despentinat escambuixat i el Winston en un cantó de la boca. Però pintada sí que va, deu ser la primera cosa que fa cada matí només alçar-se, o és que no se li ha despintat per la nit.

«Escolte, Maria, jo no li vaig dir que es quedara perquè s'alce de bon matí a espia-me.»

«Ha. Ja comencem. Si vol, me'n vaig ara mateix, i s'apanya...»

«No, això no, no volia dir això. El que pot fer ara és tornar-se'n al llit, ¿eh? O se'n va a la cuina i prepara café. O faça qualsevol cosa, però no es quede ací d'eixa manera.»

«¿De quina manera? Ah, sí. No passe pena, senyoret, que açò està massa vist.» Això digué i va obrir completament la bata negra, una visió blanca fugaç, i se la va creuar fermament damunt del pit, una mà al coll i l'altra a la cintura cobrint complet, pegà mitja volta i se n'anà de la sala talonejant amb dignitat.

Pel terrat de la torre corria un aire fi de matinada. Deixà en terra el tac de billar i el drap plegat que duia sota el braç, i s'acostà al cantó de la barana d'on eixia un parallamps robust acabat en

tres puntes, ni fet a posta, ací podré lligar el pal de la bandera. A la placeta un gat blanc treia el cap per darrere de la font refregant-se el llom contra la pedra, s'estirava tot, la cua enlaire erecta, i caminava majestuós i segur cap a un embolic fet de paper de diari al costat d'un albelló, el desfeia i reposadament remenava budellets de pollastre i espines triant els mossos de l'esmorzar, deu ser que alguna velleta del veïnat li ho deixa per la nit, o de matinada perquè de nit vindrien els gossos. Potser aquella que replega cartons amb un carretó de rodes de bicicleta. No se sentia cap soroll pròxim de persona o de màquina, només de tant en tant de la plaça de la Reina o del pla del Mercat arribava somort algun motor de cotxe. Allà a la Malva-rosa el sol ja deu haver eixit tot sencer damunt la mar, ¿de quin color és la mar quan ix el sol? no ho he vist mai des de la platja, però ací tardarà, encara una hora llarga a estar més alt que les teulades. Una mar de teulades, des del Miquelet es veien totes les teulades de València, aquell matí que hi vaig pujar per contemplar l'aurora i com es feia de dia (que li va deixar la clau el sagristà de la Seu per influència del canonge arxiver), i totes les ombres eren horitzontals, com ara, quan el sol començava a tocar els campanars de les dotze parròquies, totes les teulades tenen el mateix color, no sé com pot ser, si no és que feien totes les teules de la mateixa terra, o és que ho fa la pluja i el temps un segle o dos de ploure'ls damunt i d'agafar aquella cosa, liquen gris, com una floridura barrejada amb el fum de carbó dels funerals de cuina i així és com arribaven a fer-se totes del mateix color, però això era abans quan la gent cuinava amb carbó i quan tenien llars, i quan plovia més que ara també, mira ara mateix quins núvols venen per allà tan prims, arriben de ponent ja sense substància, i de color gris rogenc tan de matí, des de l'octubre que es pot dir que no plou, això són set o vuit mesos, diuen que també ha canviat el clima, ja no és el mateix de fa cinquanta anys quan els vells d'ara eren. Allà a baix, un gatet negre acompanyava el blanc, tímidament engolia budells o espines a petites glopades.

Joves. Llavors plovia molt més, en això tots estan d'acord, i també nevava els hiverns, en molts pobles diu que recorden la neu que arribava a les finestres, i que trossos que eren sempre humits on hi havia canyars i aiguamolls ara són ermots eixuts, ja poden dir els meteoròlegs que no, que estadísticament és un temps normal. El gat petit procura no molestar el gran i només menja allò que l'altre no vol, la por és més sàvia que la fam. Però ja no neva ni plou i els rius no porten aigua, no és cert que els rius ací mai no han portat aigua, abans molts en portaven, però on hi havia peixos ara són tot pedres torrades i grava seca, no és normal, aquest era un país de moltes petites riuades i alguna de grossa, ara només queden les grosses, i m'agradaria saber per què, o qui en té la culpa, tot ha de tindre una explicació, i sempre hi ha algú que té la culpa.

Desplegava la tela damunt de les rajoles del terrat. Quina sorpresa, eh, quina sorpresa s'enduria l'avi si em poguera veure, això no s'ho haguera pensat mai de mi, que li havia de convertir en bandera el cobertor del llit, mà de tisora i au ja està, reduït a la mesura que cal, cinc pams per vuit, ni poc ni massa per senyera, i l'escut al mig, on ha d'estar, m'agradaria saber quantes se'n va passar exactament per sota o per damunt d'aquestes armes, en camp d'or un lleó jacent o adormit i damunt una olivera d'argent, en tenia una de fixa diferent cada any, més les passavolants d'una nit, dotzenes, no dotzenes, centenars, totes a contemplar el baldaquí els devia fer un efecte el cobertor de seda blau cel amb l'escut brodat i el casc al capdamunt amb tota l'enramada de flors i de fulles pels costats,estic segur que més d'una ho devia considerar un alt honor, obrir les cuixes coberta per tal vànova, un tub gegant de pegament Imedio vaig gastar anit per fer aquest doblec que aguante la corda, l'havia d'haver cosit però no tenia agulla ni fil. Lliga els extrems al tac de billar. També és cas que el pal del penó haja de ser un tac de billar, però no he pogut trobar cap altra cosa, no havia de posar una canya de granera. Ara ve la part més difícil, si no mires avall no et marejaràs, coratge, amb la mà esquerra s'agafa al ferro del

parallamps i pujà damunt de la barana. Mirant sempre amunt, al cel encara pàl·lid, als núvols tènues que passaven cap a llevant, va lligar el pal de la bandera al ferro, tan alt com va poder, amb un cordill de cànem que duia preparat a la butxaca, un cabdell de fil d'empalomar com el que comprava de menut, per Pasqua, per anar al riu a empinar la milotxa. Ja està fet. Noverint universi, va saltar de la barana al terrat, l'ensenya del lleó i de l'olivera en camp d'or flamejava suaument, noverint universi això, crec que ho va dir un papa és igual també açò és un anunci urbi et orbi, que sàpiguen tots que el palau dels Oliver té amo, i que l'amo hi resideix i s'hi pensa quedar. A la torre bessona del mateix palau, un estol de teuladins arribava piulant i es posava per ordre als cables de la llum. Molt prop, per damunt de les ombres ja més clares, al campanar de Santa Caterina el sol daurava delicat la pedra grisa. A l'altra banda de la placeta, a l'edifici d'enfront que té una façana tota feta d'arcs i frisos, caps de lleó de pedra falsa i fullaraques de ferro, s'obria un balcó, una dona en camisa feia senyes al marit que acudia en pijama rasant-se els pèls del pit, i tots dos es quedaven mirant cap a la torre i la bandera. Jesús Oliver, ho pensem pel somriure dels llavis i per la vivor dels ulls, es va sentir molt feliç de l'obra feta.

A la cuina sobre la taula de marbre va trobar la cafetera plena, encara ben calenta, i al costat una tassa amb plateret, la cullereta i el sucre. Gràcies que el iaio ho mantenia sempre tot a punt, a la casa, encara que els últims anys s'hi estava molt poc de temps, li devien pagar pel banc tots els rebuts del gas i de la llum i tot això, el rebost està ben guarnit de conserves, i hi ha més botelles que jo no m'he begut en tota ma vida, la tal Marilín, Maria és just i prou, una dona que podria ser ma mare, o no ma mare no, a penes pot tindre deu anys més que jo, no crec que passe dels cinquanta, aquesta Marilín Maria és ben clar que coneix la casa, qui sap quantes nits ha dormit ací, o quant de temps havia viscut amb el iaio, segur que va veure llum als balcons i per això va trucar anit a la porta, perdone volia preguntar per don Manuel jo pensava, devia

anar a la seua faena tota maquillada i amb un vestit roig arrapat al cos, don Manuel s'ha mort senyora. Espere que no s'haurà ofès pel que li he dit abans, anit plorava i s'eixugava les llàgrimes amb un mocadoret de color rosa, espere que no se n'haja anat, que no se'n vaja ara, que no. Es begué el café en dos glops, i va eixir de la cuina.

«¿Maria?», la cridava per l'ample corredor, sense saber a quina porta. «¿Maria?»

«¿Què vol, ara? ¿No m'ha dit que tornara a gitar-me?», la veu venia d'una habitació al costat del dormitori gran. Ah, gràcies a Déu. I si obria la porta i... No.

«Sí, sí, no res, no res. No volia res.»

«¿Ha vist el café que li he fet?»

«Sí, sí, Maria, gràcies.»

«Marilín.»

Al rebedor hi havia una caixa de nòvia, una armadura, una arquimesa i un gran vas d'alabastre ple de bastons al costat de la porta. En va traure un amb mànec de vori que figurava un cap de lleó, i baixà lleuger les escales del pati. Hui és el primer dia.

Per la placeta, creuant els peus a cada pas, com si marcara els punts d'una rumba lenta i reposada, venia un negre jove, alt i ben plantat sí que és, un bell representant dels nostres germans d'Àfrica, tan de matí i quina cara tan contenta, això és que no ve de treballar sinó que ve de tornada, amb alguna rossa deu haver passat la nit, diu que van boges per ells, deu ser per les dimensions o per la resistència, o per les dues coses alhora, segur que aquest és un d'aquells que venen figuretes i collars a la plaça de la Reina i al Parterre, també n'hi ha de moros, no crec que facen massa negoci pobres xicots, però a la nit sí que en fan perseguits per les indígenes d'ací, no sé si deuen fer el servei de franc o si cobren la faena, jo cobraria, estan en el seu dret. El xicot acabà el pas de dansa a la porta de La Fraternitat, pensió, tampoc no estaria malament que anaren fabricant-los negrets a les filles de casa bona, només que aquests de La Fraternitat en deixaren una de prenyada cada nit,

en pocs anys ens renovaven la raça, que ja comença a fer-se vella i estèril, però elles s'hi deuen mirar molt en això de deixar-se prenyar per un negre, tot són manies i prejudicis, és llàstima el que caldria és promoure la idea, muntar una oficina, amb telèfon i anuncis als diaris, Servei de Renovació de la Raça, col·laboreu amb la vostra modesta però imprescindible aportació, tota pedra fa paret i posats a ser mestissos més val ser-ho com al Brasil allà s'ha demostrat, no hi ha producte més perfecte al món que les mulates de Rio, estimula el creixement, la intel·ligència i la fecunditat de la cultura, llàstima que ací els pares i els marits estan plens de prejudicis, i elles també, tan bonic que seria, cada dona valenciana amb un fill negret al braç. Travessava ja el carrer de Cavallers. Però netes sí que són, les dones d'aquest país, en això no n'hi ha d'altres, les set del matí que deuen ser i mira-te-les com freguen les voreres a la porta de casa, amb un poal de plàstic blau i un fregador amb mànec la dona fregava, a còpia d'aigües, la part de la vorera davant de la casa, exactament dins dels límits de la pròpia façana, això no ho farà mai un servei públic de neteja, costaria tan poc, netejar cadascú el seu tros a la porta de casa, les tendes i els bancs també, si ho feien tots la ciutat estaria netíssima, i debades, seria un altre país. Mai no he pogut saber d'on ve aquest nom: carrer de la Mare Vella, tan bé que vindrien les mares joves, per la cosa dels negrets, ¿qui devia ser, la Mare Vella? Santa Isabel, segur, la cosina de la Mare de Déu, que va parir sant Joan havent passat la menopausa, el naixement d'Eva era un prodigi, la immaculada concepció i l'encarnació, el part de la Verge més encara, tota la història està plena de miracles i de mares. Girà a l'esquerra, pel carrer del Portal de Valldigna, i d'una gatera eixia a poc a poc un gat, mirava el dia amb prudència i el carrer amb molta precaució, casa sí casa no hi ha un escut cisellat al centre de l'alta llinda de carreus. L'últim portal abans d'arribar a l'arquet àrab ja l'havien obert, i una dona molt velleta alçava una pols clara amb la granera, si mires a dins, els bancs de fuster, les serres, els taulons contra els murs, tot està net i endreçat

i per terra no hi ha ni rastre de serradura perquè l'arruixen abans d'agranar, Fusteria Moderna, Vicent Baixauli. Passà sota l'arquet: això, i gràcies, és tot el que queda per ací del temps dels moros, l'arc del portal i també una torre mig enrunada aquí darrere, que se l'ha comprada un americà, em van dir a la biblioteca que era un jueu de Nova York o de Califòrnia, no sé, havia de vindre un jueu d'Amèrica, a viure en l'única torre dels moros que tenim a València, són maniàtics, la cornisa d'aquell palau s'està desfent a trossos i l'han coberta amb una tela metàl·lica de galliner així els trossos no cauen damunt del cap dels vianants. Tombà pel carrer de Baix i accelerà el pas fins a l'església del Carme. Dins de l'església era tot fresc i mig fosc, es va asseure a l'últim banc, posà el bastó dret entre les cames, les mans sobre el cap del lleó i la barbeta damunt de les mans, podia dedicar uns minuts al recolliment espiritual, no se sent cap soroll ni es veu ànima viva, s'aixecà del banc i entrà en una capella lateral com un petit panteó, blanca i daurada, va sentir una miqueta de fred, tornà a la nau principal, supose que la Mare de Déu del Carme continua oferint l'escapulari, almenys això era una garantia: si el duies posat a l'hora de la mort, el dissabte següent eixies del purgatori cap amunt, al paradís dret com una fletxa, espere que estiga en vigor encara el tracte, hauria d'anar a la sagristia i comprar-me'n un. Quan van entrar les primeres dones a la missa primera, i el sagristà va pujar a encendre els ciris de l'altar, Jesús Oliver s'alçà del banc, mirà marededeus, altars i sant amb una cara que podem dir escèptica, i va eixir a la plaça. Travessà el jardinet, voltà el palau de rajola de l'intendent Pineda, i pel carrer de Sant Tomàs caminava cap al mercat, les cases cauen perquè la gent les abandona o ¿la gent les abandona perquè cauen? Es posà el bastó sota l'aixella, tragué un mocador blanc de la butxaca, i es netejava amb atenció les ulleres, alenant primer en cada vidre.

Al mercat de Mossén Sorell, que és una porxada de ferro i d'uralita, obrien ja les primeres parades, d'un furgó blanc dos homes vestits amb llargues bates o gavardines verdes descarregaven mitjos

porcs molt nets, tota la pell i el perfil de greix blanquíssims i l'interior de color rosa i vermell de la carn, i els carnisers penjaven del coll pomells de pollastres grocs, madeixes de llonganissa tendra blanca i rosa, rodes de botifarres negres, de xorricets d'un roig vivíssim, molt purs són els colors de les carnisseries quan s'obren de matí i les carns estan sense estrenar encara, com les d'un infant grassonet o les d'una donzella florida, i davant de les parades de carn i d'embotits, contra el mur blanc i gris d'una capella conventual, els verdulers escampaven ordenadament hortalisses i fruites, producte del verger més abundós i ric d'Europa en tot el món conegut pel pasdoble universal que diu València mit Blumen und Apfelsinnen, etcètera, val a dir del jardí o paradís sempre verd que reguen la gran séquia de Montcada i les set séquies, Tormos, Mestalla i Rascanya, Quart i Mislata, Favara i Rovella, que són les séquies mares filles del pare Túria, donant suc i fent fructificar la terra triada per Déu entre totes tal com va escriure Francesc Eiximenis ja fa sis-cents anys per abundor de pebreres verdes o pimentons, i de pebreres roges, albergínies lluentes, naps blanquíssims, safanòria fina i remolatxa morada, etcètera, i així mateix per totes les verdors del julivert, col, lletuga, endívia pàl·lida, bajoques, bajoquetes, bajocons, a més del rave impúdic i la carxofa tímida, tot ordenat com és just i correcte per gèneres i espècies, si no era ací el lloc del paradís original ¿quin era? I en acabar les verdures, la venedora dels ous, deessa de la plaça, és alta i jove i el vestit negre li marca el cul exacte cintura estreta i dur pitram potent sota el davantal impol·lut emmidonat blanquíssim, i seguim: tres collars o cadenetes d'or amb una creu i una medalla, i seguim: la cara plena maquillada perfecta els llavis rojos esclatants el cabell negre lluent estovat en amples ones, reparteix els ous en un extens tauler d'escacs fent quadres bruns i blancs segons el color de la corfa, segura dels moviments dels seus dits de llargues ungles pintades.

«Ah, la sabuda matinera!», que li diu la veïna basta venedora de patates. «Hui t'has corregut més de dos pams cap al meu costat.»